

НЕХАЙ ДУША МОЯ ЛИНЕ
В ДАЛЕКУ, КОХАНУ ВКРАЇНУ...

Надія Фесенко

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної
адміністрації
Полтавська обласна бібліотека
для юнацтва ім. Олеся Гончара

НЕХАЙ ДУША МОЯ ЛИНЕ В ДАЛЕКУ, КОХАНУ ВКРАЇНУ...

До 90-річчя від дня народження
письменниці української діаспори Надії Фесенко

Біобібліографічна розвідка

Упорядник: Любов Іванівна Картальова

Нехай душа моя лине в далеку, кохану Україну: до 90-річчя від дня народження письменниці української діаспори Надії Фесенко : біобібліографічна розвідка / упорядник Л. І. Картальова; обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара. – Полтава, 2019. – 20 с.

У розвідці ідеться про життя й діяльність, сповнені любові і відданості Україні, освітньої діячки, мовознавця, української письменниці, перекладача Надії Фесенко, яку вихор війни закинув у далеку Америку.

Про цю талановиту жінку, чиє ім'я вписалося в когорту славних полтавок, мешканці міста нічого не знали до початку 90-х років ХХ століття. Але її життя, діяльність, творчість – це яскравий приклад вірної любові і служіння Україні.

Біобібліографічна розвідка допоможе більше дізнатися про неї старшокласникам, молоді, всім свідомим українцям, які цікавляться літературою полтавської діаспори.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
КОХАНИЙ КРАЙ, ДЕ НАРОДИЛАСЬ І РОСЛА	5
▪ <i>Батьки</i>	6
У ХВИЛЯХ ЖИТТЯ	7
▪ <i>Західна Німеччина</i>	7
▪ <i>Ми їдемо далі на чужину</i>	8
▪ <i>Америка</i>	8
▪ <i>Вона жила з Україною в серці</i>	9
▪ <i>Помічники і послідовники Надії Фесенко</i>	10
▪ <i>Світлини з сімейного альбома</i>	11
ОСВІТНЯ (ВИКЛАДАЦЬКА) ДІЯЛЬНІСТЬ НАДІЇ ФЕСЕНКО.....	12
▪ <i>"Грамматика української мови" Н. Фесенко</i>	13
ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ НАДІЇ ФЕСЕНКО.....	14
ТВОРИ НАДІЇ ФЕСЕНКО.....	17
ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ НАДІЇ ФЕСЕНКО.....	17

ПЕРЕДМОВА

*Україно моя безталанна.
Наш ти любий замучений край!
Не забудь про нас, земле святая,
Про дітей своїх вірних згадай!
"Україно моя"*

Третя хвиля української еміграції була викликана головним чином політичними мотивами і розпочалась наприкінці Другої світової війни. В основному її склали репатріанти з англійської, американської, французької окупаційних зон. Найчисленнішими серед них були колишні військовополонені, яких сталінсько-беріївський режим вважав зрадниками. Істотну частину переміщених осіб становили люди, силоміць забрані на роботу в Німеччину. А також, біженці, хто відверто сповідував антирадянські погляди, і сім'ї яких зазнали жорстоких знущань і втрат від радянської системи. Більшість емігрантів цієї хвилі осіла в Канаді, США, Великій Британії, Франції, Австралії, Бразилії, Аргентині. В еміграції жили і творили заради України багато справжніх патріотів своєї рідної батьківщини. Це і від них світ пізнавав справжню історію материкової України, бо їм вдалося вивезти з собою документи, свідчення і т. ін. Справжні сини і дочки України зберегли в серцях любов до рідного краю. Бо вони, хоч і змушені були її покинути, є дітьми однієї матері – України. Серед тих, кого післявоєнна доля закинула на чужину, на інший бік планети, була і родина Фесенків з Полтавщини.

КОХАНИЙ КРАЙ, ДЕ НАРОДИЛАСЬ І РОСЛА

*Пливуть мої думи в ріднесенький край...
До рідного моря, туди, де колись,
Пісні за піснями веселі лились,
Де слава козацька гриміла, гула,
І воля святая в тім краю була.*

"Над Дунаєм"

Так писала залюблена у свій полтавський і, зокрема, гадяцький край Надія Фесенко. Лиха доля закинула її до Америки, де прожила більшу частину свого життя, але рідний край зберегла у своєму серці назавжди. "На широких просторах полтавської землі, над прозорими водами Псла розкинулось потопаюче у вишневих садах невелике, але славне з козацьких часів місто Гадяч. Надзвичайно гарна природа приваблювала сюди багато людей в літній час, щоб заглибитися в тіністі ліси, що схилиються над рікою, та плівти човном по синявих хвилях, час від часу опустивши руку в воду, щоб зірвати пишну білу лілею" (оповідання "Молодість і багатство").

Народилась Надія Михайлівна 9 квітня 1929 року у славному містечку Гадяч, відомого своєю красою, давньою історією (в минулому – гетьманське місто) і плеядою видатних імен української культури. Росла з сестрою Женею в оточенні прекрасної природи, у царині книг, музики, інтелігентних людей. Змалку чула розмови про історію краю, видатних людей. Тут був закладений фундамент любові й гордості за минуле свого краю.

Дитячі роки Надії були оточені любов'ю великої рідні. Вже в ранні роки у дівчини яскраво проявлялося поетичне світобачення, що значною мірою формувалося під впливом рідної літератури і фольклору. Вона захоплювалась творчістю Т. Г. Шевченка, дуже хотіла побувати на його батьківщині, побачити Дніпро, про який писав поет. Надії вдалося поїхати з батьком у рідне село Кобзаря, побувати на його могилі в Каневі, побачити і помилуватись величчю великої ріки. Пізніше пані Надія писала: "Серце в грудях билось швидко-швидко...". Там вона зрозуміла, чому Тарас Шевченко любив Дніпро і заповідав бути похованим на його березі.

*Діти Марії та Михайла Фесенків
— Надія (сидить) і Жень,
м. Гадяч на Полтавщині.*

До війни Надія Фесенко навчалась в Гадяцькій середній школі, встигла закінчити 7 класів. Під час окупації продовжувала ходити до школи, успішно вивчала німецьку мову. Дівчина зацікавлено сприймала науку, особливо філологічні предмети, отримувала похвальні грамоти.

Батьки

Батьки походили з культурних і заможних козацьких родин. Мама, Маруся Хмара – з родової української шляхти, її предок був козацьким полковником. Вона була освіченою людиною, закінчила Інститут шляхетних дівчат у Полтаві. Її родина володіла маєтком Буркутівщина, що за 3 км від Гадяча, їм належали ліси в Будищах, Ціпках, Броварах. Батько Михайло Фесенко закінчив економічний факультет вищої школи, був із родини, яка мала козацьке коріння. Біля Гадяча Фесенко мав землю, сінокоси, луки біля Псла. В мальовничій садибі Буркутівщина батьки охоче господарювали: молотили збіжжя, заготовляли сіно для коней на зиму, засипали в діжки борошно. Як встановилась радянська влада, все це скінчилось і настали гіркі часи. Більшовики садибу відібрали, будинок був розібраний, а хутір відійшов до колгоспу, де розмістилася контора. 1933 року помер з голоду дядько Іван, один з трьох братів матері. Другого її брата, Віталія, під час навчання в Кам'янці-Подільському, ще юнаком, захопили більшовики, і тоді він зазнав таких переживань, що побілів за одну ніч. Потім, працюючи вузівським викладачем у Харкові, у віці 25 років трагічно загинув. Така була сумна історія родини Фесенків.

У ХВИЛЯХ ЖИТТЯ

*Минули рідну Полтавщину,
Її розкішні сади.
Ішли все далі без утину,
Прощались з краєм назавжди.*

"Вогнистий шлях"

Друга світова війна відірвала Надію від полтавських полів, дібров і хат. 1943 року сім'я Фесенків не захотіла залишатись під владою більшовиків, вирішила покинути батьківщину і піти у невідомий світ. Коли під градом бомб переїжджали на правий берег Дніпра, дівчині вчувались шевченкові слова: "Немає другої України, немає другого Дніпра...". За спогадами письменниці, її не злякав наліт радянської авіації, бо від думки, що розлучається з батьківщиною, хотілося вмерти на своїй рідній землі. Відїжджаючи, дівчина бачила, як німці палили поля і села, як убивали невинних людей. Ці враження відбилися у її вірші "Вогнистий шлях":

*Людей тим рідним шляхом гнали
На чужину, немов рабів.
А навкруги снопи палали,
І край дороги дім горів...*

Західна Німеччина

З великими труднощами і пригодами Фесенки прибилися до міста Вангена, що біля Баденського озера на межі з Швейцарією. Це була зона французьких військ. Так, у 14 років Надія з батьками опинилась в Західній Німеччині з болючими спогадами про "вогнистий шлях", яким довелось пройти сім'ї, покидаючи Україну. Рятуючись від можливості бути схопленими енкаведистами і переправленими в радянські табори (як відомо, союзники на перших порах дозволяли ці безборонні лови людей у своїх зонах), сім'я переїхала у місто Новий Ульм на Дунаї, в американську зону. В цьому місті у післявоєнні роки зібралась численна українська колонія тих, хто не побажав повертатись додому, запрацювала Українська реальна гімназія, яку очолив відомий літературний діяч Леонід Білецький. Тут у 1947 році Надія закінчила рідний заклад і одразу поступила у сусідньому Аугсбурзі в Інститут живих мов, який був відділом Українського Вільного Університету. Спочатку успішно оволоділа основними

європейськими мовами – англійською, німецькою та французькою. Згодом вона знала вісім мов. Закінчивши університет, повернулась до батьків у Новий Ульм і почала викладати англійську мову в тій самій гімназії, яку закінчила сама.

Ми йдемо далі на чужину

*І знову в путь. І знов важкі дороги.
Далекий шлях, чужий, незнаний край.
Знов біль душі, страждання, сум, тривоги,
Перед очима ж все Зелений Гай.*

"І знову в путь"

У 1944 році в Америці утворився Злучений український американський допомогивий комітет (ЗУАДК). Першою його акцією стала організація кампанії проти насильницької репатріації українців із таборів для біженців та переміщених осіб до Радянського Союзу. Зокрема, під впливом і цієї організації Конгрес Сполучених Штатів у 1948 році ухвалив законодавчий акт, який дозволяв і цій категорії осіб іммігрувати до США.

Америка

Таким чином 1950 року сім'я Фесенків, серед інших, отримала дозвіл на переїзд до Америки. Надія відразу вступила до Х'юстонського Бізнес-коледжу (штат Техас), щоб не марнувати час і визначитись із фахом на майбутнє. Закінчивши навчальний заклад, Надія Михайлівна близько 10 років працювала в Чикаго секретарем відділу закордонної торгівлі в корпорації "Сігност Стіл". Працюючи вдень, вечорами енергійна жінка продовжувала навчання у вищих закладах Чикаго. У 60-х–70-х роках продовжила навчання на мовознавчому відділі університету Люї. Після його закінчення 1974 року здобула ступінь бакалавра і отримала відзнаку "Бечельорс оф АРТ". Не вагаючись, вступила до Іллінойського університету і в серпні 1978 року захистила магістерську дисертацію.

Вона жила з Україною в серці

*Тверда воля, любов до учнів і школи та
непересічний письменницький хист
підтримували вогник її життя.*

О. Мудра

1955 року Надія Фесенко вийшла заміж, народила двох синів – Леоніда і Юрія, які згодом отримали фах лікаря й адвоката. Вони повністю успадкували від своєї матері пошану до землі своїх предків. Живучи з народження в Америці, вони оволоділи українською мовою. Мама дуже хотіла, щоб сини не забували свого коріння. Сама ж вона, хоча і відбулась як педагог і літератор в Америці, дуже сумувала за Україною. У вірші "Усе минає" написала:

*Пролине час, та лише незабулі
Навіки в пам'яті залишаться мені
Ті дні і весни, що, мов сон, минули
Для мене на сумній, далекій чужині*

Невтішною виявилась її доля. У 80-х роках наша землячка тяжко захворіла. Дізнавшись про свою хворобу, вона не склала руки, почала боротись, лікувалась в кращих онколікарів Європи і Америки. З сестрою Євгенією декілька разів їздила в Німеччину на лікування. Дев'ять років мужня жінка боролась з тяжкою недугою, протиставивши їй свою волю. Сестра дивувалась: "Не знаю, де в неї стільки енергії бралось: працювати, вчитися, утримувати хату, виховувати дітей, робити переклади з чужих мов і займатися творчістю". Родина, колеги-вчителі чим могли допомагали хворій переборювати страждання. На жаль, хвороба перемогла. 11 листопада 1990 року Надії Фесенко не стало. В журналі "Рідна школа" колеги написали: "Ми, учителі, всі знали про її недугу, подивлялися їй за ту незвичайну прив'язаність до школи та її сталеву волю поборювати не тільки фізичні болі, але і всі інші перешкоди, що рясно стелилися на шляху її життя. Тому, коли перестало битися її серце, на Рідну школу впала велика жалоба..." Панахиду відправили в соборі св. Володимира і Ольги.

Надія Михайлівна Фесенко дуже хотіла приїхати в Україну, побачити її вільною. У вірші "Завжди до тебе..." написала:

*Знов на рідну землю повернем,
Знов побачимо рідний шлях.
І у Києві золотоверхім
Нас зустріне Державний Стяг!*

Вона залишила цей світ з любов'ю до отчого краю, з вірою у його відродження.

Помічники і послідовники Надії Фесенко

Тільки через півстоліття повернулось ім'я Надії Фесенко в Україну. Цьому сприяла велика робота її рідних і родичів. Вся родина Фесенків була свідомими українцями. Батьки Надії Михайлівни активно допомагали коштами вищим

українознавчим закладам Америки, а також зробили пожертву у фонд побудови пам'ятника Т. Г. Шевченку у Вашингтоні.

Щоб пізнати дивну і небайдужу мамину батьківщину, син Надії Михайлівни Леонід Скорин, лікар-офтальмолог, декілька разів бував в Україні, відвідав Гадяч і Полтаву, говорив українською мовою. Підтримував зв'язки з Полтавською медичною академією.

Українські лікарі отримували від нього допомогу ліками. Разом з полтавськими колегами робив операції. З дружиною Катериною брав участь у презентації маминої книжки "Чужинка", яка проходила в Полтавському краєзнавчому музеї.

Велику допомогу і підтримку мала Надія Михайлівна від своєї сестри Євгенії Михайлівни Фесенко-Ковальської. Разом з чоловіком, паном Мирославом, вони упорядкували її архів, видали збірки прози й поезії, робили переклади її творів з англійської українською. Мирослав Ковальський для цього об'їздив безліч архівів Америки та Канади у пошуках ранніх її творів, які були розкидані по різних виданнях української діаспори 50-х років минулого століття. Разом із сином сестри Леонідом подружжя Ковальських приїздили в Україну, у Гадячі зустрічались з учителями і учнями. А головне – завдяки їм восени 1991 року вперше прозвучало в Полтаві ім'я Надії Фесенко. Вони підняли завісу над долею цієї жінки-патріотки, розповіли про її творчість та велику любов до України.

Дочка Євгенії і Мирослава Ковальських Надія (в заміжжі Дирлир) стала послідовницею своєї тітки. Вона очолила "Рідну школу" в Палатайні, яка працює

про Спілці української молоді ім. Д. Вітовського з 1965 року. Навчаються в ній діти з дитячого садочка і до 8-го класу. Учителями в школі працюють частково приїжджі з західної України, а також свої, як Надія Дирлир, що здобули освіту в Америці. Їх покликання – виховувати в українському дусі дітей з українським корінням..

У свій час пані Надія Дирлир робила кілька грошових внесків на відбудову Спасо-Успенської соборної церкви у Полтаві. Мріючи побувати на батьківщині матері, тітки, дідуся і бабусі, вона у 2001 році приїздила в Полтаву разом з сином Михайликом, названим на честь дідуся, та чоловіком Білом. Біл Дирлир тоді прийняв православну віру і був охрещений у Свято-Успенському храмі Полтави під ім'ям Василь. Біл-Василь також допомагає "Рідній школі".

Такий вийшов у Фесенків переклик імен, переклик поколінь

Світлини з сімейного альбому

→ Надія Фесенко в шлюбній сукні

Надія Фесенко з сином Леонідом

← Сестра Євгенія та плениниця Надія

Школа в Палатайні

ОСВІТНЯ (ВИКЛАДАЦЬКА) ДІЯЛЬНІСТЬ Н. ФЕСЕНКО

Як учителька, вона відзначалася не тільки прекрасним знанням української мови і літератури... Її лагідна, хоч і вимоглива вдача, поєднувала в собі любов і прив'язання учнів.

О. Мудра

Відділ освіти міста Чикаго надав Надії Михайлівні право викладати мови в школах штату Іллінойс. Маючи досвід учительської праці, яку розпочала в українській гімназії в Новому Ульмі, і, як досвідчений педагог і духовний наставник, пані Надія гаряче взялася за виховання українських дітей в різних школах Чикаго: парафіяльній при храмі св. Софії, кафедральній при храмі св. Володимира та ін. Близько 20 років опікувалася вона дітьми в українських школах міста. Найдовше – в українознавчій "Рідній школі", яку очолювала останні 7 років і працювала там вихователькою. Пані Надія відзначалася відмінними знаннями, досконалим методичним підходом до викладацької праці і тому користувалася великою повагою і авторитетом серед учнів та їх батьків. Її колега по роботі Олександра Мудра писала, що вона мала приємний зовнішній вигляд, милозвучний голос, ставилася до учнів "як рідна, дбайлива мати", не шкодувала своїх сил і часу, щоб всі учні успішно доходили до іспитів і закінчували школу. Учні платили їй великим довір'ям і вдячністю. Вона залишила немало педагогічну спадщину, у якій, за визначенням колег, було "заховане вірне українське вчительське серце". Писала Н. Фесенко також статті на виховні теми, виступала з доповідями, брала участь у громадсько-культурній праці.

Все своє життя на освітній ниві, а це близько 45 років, Надія Михайлівна наполегливо працювала як науковець, мріючи захистити докторську дисертацію. Підступна хвороба не дозволила це зробити.

Доки була здорова, Надія Михайлівна брала участь у шкільному гуртку "Нова сцена", грала на піаніно, сама гарно співала. Для школи написала низку сценічних творів, які ставили вчителі й учні під час різних свят. Створила багато віршів, які залюбки декламували її підопічні.

"Граматика української мови" Н. Фесенко

*Надія Скорин доповнила методику
навчання української мови.*

С. Самбірський

Велика ерудиція і досвід викладання української мови дали можливість пані Надії написати для української школи важливу мовознавчу працю – "Граматика української мови (з вправами)" в 6 частинах. "Іменники" – таку назву має 1 частина підручника, частина 2 – "Прикметники і дієприкметники", частина 3 – "Займенники", частина 4 – "Прислівники", частина 5 – "Дієслово", частина 6 – "Невідмінювані частини мови: прислівники, дієприслівники, прийменники, сполучники, частки і відгуки". Структура всіх частин "Граматика української мови" така: I. Вказівки для вчителів. II. Теоретичні відомості. III Вправи.

Граматика високо оцінили зарубіжні вчені, надсилали багато замовлень з різних країн для українських шкіл. Доктор С. Самбірський з університету Леві прихильно оцінив підручник, назвав його "вмілим трудом" і рекомендував до використання в школах, бо поданий в ньому матеріал допоможе засвоїти матеріал у формі зрозумілих, доступних для сприйняття правил і вправ. Цей підручник відомий і в Україні. Після ознайомлення з ним, полтавські педагоги О. Кузьменко та П. Шудря писали, що в ньому "запропоновані нові зразки (за формою і змістом) тренувальних вправ, різноманітні запитання на уроках у процесі навчання фактичного матеріалу граматики, взагалі дещо оригінальне трактування граматичних правил – усе це заслуговує якнайпильнішої уваги".

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ НАДІЇ ФЕСЕНКО

*Її творча спадщина сприяє духовному
поверненню до свого краю, туга за яким
спалювала її до останнього подиху*

П. Самотній

Маючи філологічний нахил, Надія Фесенко ще навчаючись у Гадяцькій школі, робила перші літературні спроби. Пізніше її природне обдарування розвинулось в літературному оточенні, яке склалось в Новому Ульмі в перші повоєнні роки. Тоді там зібралося товариство українських письменників і поетів, серед яких були У. Самчук, Л. Полтава, Г. Костюк, І. Багряний, Д. Нитченко, Л. Білецький та багато інших. Вона користувалась маминим прізвищем Хмара як псевдонімом. Літературна творчість 40-х років, а це вірші і оповідання, сповнена ностальгії за рідним краєм:

*Завжди до Тебе, мій краю безмежний,
Думками лину в простори степів.
Я твердо вірю: Ти знов воскреснеш,
З руїн устанеш під радісний спів!
"Завжди до тебе..."*

У нарисі "Рідний край" вона написала: "Наші серця обливалися кров'ю, коли ми минали останні села України". Свої твори авторка посилала до канадських україномовних видань: "Анабазис" та інших. За підписом "Надія Хмара" на початку 1950-х років в часописі "Український тижневик" (США) були надруковані твори "Рідний край" та "У хвилях життя".

Складні життєві умови молодої письменниці – переїзд до Америки і нове облаштування на іншому континенті, навчання, сім'я і виховання дітей, робота в школі, довголітня хвороба – не давали Надії Фесенко можливості повністю віддаватись літературі, творчості, хоча вона завжди поривалась до неї. Тому у 60-х–70-х роках писала мало і майже не друкувалась. За словами її сестри Євгенії, вона "не могла присвятити себе цілком літературній праці, бо мусила заробляти на життя". Це і пояснює те, що поетичний доробок поетеси невеликий. Але це щира, пройнята глибоким почуттям поезія. Від'їжджаючи з Німеччини до

далекої Америки, наша землячка болісно переживала свою віддаленість від України. Свій смуток вилила у вірші "Над Дунаєм":

*Сиджу над Дунаєм в чужому краю,
Журливо дивлюсь на швидку течію.
Я знаю: ці води в Україну плинуть,
І думи мої в край рідний несуть.*

В кращих віршах поетеси висловлено віру в той час, коли Україна буде вільною і до неї повернуться вигнанці "в обійми братів і сестер".

В основі ранньої прозової творчості письменниці лежать розповіді матері про різні випадки з життя, які вона сама зазнала, або чула від людей. Інші твори засновані на власних спостереженнях і переживаннях авторки. Така, наприклад, новела "У хвилях життя", яку вона написала 1952 року. В ній ідеться про кохання молодих людей. Молодий француз Жан закохався в українку Таню, зробив пропозицію одружитись. Спочатку дівчина не змогла відповісти на його почуття, але сталось так, що хлопець врятував її від червоних, які вивозили українців з французької зони. Таня із симпатії і вдячності відповіла йому згодою. З часом, покохавши українця Всеволода, дівчина не змогла залишити Жана, який після аварії залишився інвалідом.

У 80-х роках Надія Фесенко закінчила рукопис повісті англійською мовою, яка в перекладі українською одержала назву "Дівчина з далекої землі". За життя авторки твір не був опублікований, бо видавець запросив таку суму, якої письменниця не мала. Лише в 1993 році повість була видана в Полтаві під назвою "Чужинка". Серед прозових творів вона заслуговує найбільшої уваги. Можливо, ще і тому, що вона до певної міри автобіографічна. Все, чого зазнала головна героїня повісті Оксана, відбувалося і з Надією Фесенко: війна, переживання під час окупації пов'язуються з минулим: голод, смерті, моральні приниження. Та на долю Оксани випало щасливе взаємне кохання. Її обранцем був німець Генріх. Така тема в той час була малопоширеною в українській літературі. Показати кохання представників двох воюючих сторін – таке в радянській літературі було під забороною, а на побутовому рівні такі випадки кваліфікувались як зрада інтересам СРСР. Повість "Чужинка" насичена багатьма припетями складної, а часом драматичної долі. Але закінчується твір щасливо.

Працюючи в школі, Надія Михайлівна написала для дітей п'єски "Українська білосніжка", "Дівчина в лісі", "Сон Тарасика". Ці твори виховували патріотичну свідомість українських дітей, народжених на чужині, викликали гордість за рідну мову, любов до України і бажання працювати для її добра.

Важливе значення у вихованні дітей мала п'єса "Хрещення Руси-України", в яку авторка вводила віршовані патріотичні вставки:

*Тисячу років ми зберігали
Скарб найцінніший – віру батьків.
Тюрми, Сибіри нас не злякали
І не злякають наших синів!
"Віра батьків"*

На вірші Н. Фесенко композитор Василь Шуть (1899, Полтавщина – 1982, Чикаго) написав пісні "Білий сніг", "З руїн, Україно, вставай", "Полтава". Полтавський композитор О. Чухрай написав музику на слова вірша "Туга за Полтавою":

*Так, лети ж, моя пісне, в Полтаву,
Та пригадуй про битви і славу,
І розлийся по рідній землі.
Нехай і душа моя лине
В далеку кохану Вкраїну,
Та зерном упаде на ріллі.*

Самозреченої праці в ім'я рідної культури було сповнене життя Надії Фесенко.

Не судилося нашій співвітчизниці побувати в країні дитинства, побачити самостійну Україну. Не судилося... Але пам'ять про неї, і творчість письменниці долетіла до батьківщини, її слово "зерном упало" і проросло на рідній землі.

ТВОРИ НАДІЇ ФЕСЕНКО

Фесенко Н. За сонце Правди : оповідання, новели, вірші / Н. Фесенко. – Полтава : Верстка, 1999. – 131 с.

Фесенко Н. М. Українська білосніжка : п'єса на 2 дії / Н. М. Фесенко. – Полтава : Дивосвіт, 2010. – 12 с.

Фесенко Н. М. Українська білосніжка : вибране / Н. М. Фесенко. – Гадяч : [б. м.], 1993. – 60 с.

Фесенко Н. У хвилях життя : проза, поезія, п'єси / Н. Фесенко. – Полтава : Полтава, 1997. – 272 с.

Фесенко Н. М. Чужинка : повість / Н. М. Фесенко. – Полтава : Полтавський літератор, 1993. – 144 с.

Фесенко-Скорин Н. Граматика української мови. Ч. 1: Іменники (з вправами) / Н. Фесенко-Скорин. – Чикаго : Рідна школа, 1989. – 72 с.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ НАДІЇ ФЕСЕНКО

Надія Фесенко (9.04.1929–11.11.1990) // Полтавщина в літературному просторі й часі : навч. посібник-хрестоматія. – Полтава : ТОВ "Фірма "Техсервіс", 2008. – С. 108.

Петренко М. Фесенко Надія Михайлівна (9.04.1929, м. Гадяч – 11.11.1990, Чикаго (США) / М. Петренко // Видатні люди Полтавщини : короткий біогр. словник / М. Петренко. – Гадяч : [б. м.], 1993. – С. 96.

Ротач П. З любов'ю до рідного краю і слова. Життя і творчість Н. Фесенко / П. Ротач // Фесенко Н. У хвилях життя : проза, поезія, п'єси / Н. Фесенко – Полтава, 1997. – С. 3-17.

Ротач П. Надія Фесенко (9.04.1929–11.11.1990) / П. Ротач // Колоски з літературної ниви : короткий літературний календар Полтавщини / П. Ротач – Полтава, 1999. – С. 170-174.

Ротач П. Надія Фесенко: її життя і творча праця / П. Ротач // Н. Фесенко Чужинка : повість / Н. Фесенко. – Полтава, 1993. – С. 5-10.

Ротач П. Фесенко Надія Михайлівна (літ. псевд. – Надія Хмара; 9.04.1929, Гадяч – 11.11.1990, Чикаго, США) / П. Ротач // Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції : короткий бібліографічний довідник / П. Ротач. – Полтава, 1998. – 140-141.

Самотній П. Вірне українське серце Надії Фесенко / П. Самотній // Фесенко Н. За сонце правди : оповідання, новели, вірші. – Полтава : Верстка, 1999. – С. 7-18.

Степаненко М. Відомості про мовознавство та українську мову : [зокрема, про "Граматику українсько̑ мови" Н. Фесенко] // Степаненко М. Мовознавча Полтавщина : довідник / М. Степаненко – Полтава, 2014. – С. 301-302.

Шанько Г. Фесенко Надія Михайлівна / Г. Шанько // Літературна Гадяччина : нарис-довідник про зародження і розвиток літератури Гадяччини / Г. Шанько – Гадяч : [б. м.], 1996. – С.68-71.

Віценья Л. Ніжність і туга співають / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. –1995. – 20 трав. – С. 4.

Дениско Т. Про українську школу в Палатайні / Т. Дениско // Зоря Полтавщини. – 2001. – 24 серп. – С. 4.

Одарченко І. До тебе, мій краю безмежний, думками лину... / І. Одарченко // Полтавська Думка. – 1999. – 20 серп. – С. 7.

Повернення на батьківщину через півстоліття // Полтавський вісник. – 1999. – 3 верес. – С. 4.

Приймак Л. Українка, що навчала рідної мови дітей Чикаго / Л. Приймак // Село Полтавське. – 2011. – 11 січ. – С. 10.

Ротач П. "Рідна школа" в Палатайні / П. Ротач // Полтавська Думка. – 2000. – 17 берез. – С. 7.

*****

Фесенко Надія Михайлівна [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2017 – Режим доступу: <https://bit.ly/2Ev8yKQ> (дата звернення: 25.02.2019). – Назва з екрану.

НЕХАЙ ДУША МОЯ ЛИНЕ В ДАЛЕКУ, КОХАНУ ВКРАЇНУ...

*До 90-річчя від дня народження
письменниці української діаспори Надії Фесенко*

Біобібліографічна розвідка

Упорядник: Любов Іванівна Картальова

Редактор	С. В. Сичова
Комп'ютерний набір	Л. І. Картальова
Комп'ютерна верстка	Т. М. Базир
	О. М. Якубовський
Відповідальна за випуск	М. Г. Склярова

Підписано до друку 12.03.2019. 20 стор. Тираж 4 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олесь Гончара
36039, м. Полтава. вул. Гончара, 25а
[http:// libgonchar.org](http://libgonchar.org)
E-mail: pobugonchara@ukr.net